

Karl Lärka och arvet från fäderna.

Utdrag ur anförandet vid Karl Lärkadagen 1990.

Nu sätter du dig till rätta för att lyssna till ett sakligt, djuplodande och inspirerande föredrag om Karl Lärka. Men det blir det inte. Allt det där om Karl Lärkas livshistoria, om hans rön och forskning, om hans sköna bildkonst med en enkel kamerautrustning det har så sakligt och förnämligt tidigare beskrivits och relaterats, att jag inte på något sätt kan komma i närheten av något så gediget återgivande och föredragande.

På gravstenen över Karl Lärkas grav på Sollerö kyrkogård står ingraverat orden: ”Karl Lärka — fotografen och folklivsforskaren”. Med Nils Ferlins dikt ”Getsemane” och Erik Axel Karlfeldts dikt ”Fäderna” vill jag omrama och innesluta Karl Lärka. Därefter vill jag ta fram några minnesbilder, tankar och synpunkter kring det som Karl Lärka så intensivt slog vakt om och kämpade för — nämligen arvet från fäderna.

I Nils Ferlins dikt ”Getsemane” finner jag bild och uttryck av fotografen Karl Lärka.

Getsemane

Han var en så liten och klen artist
att han kände sej mer än lovligt trist.

Då satte han sej vid sin Faber 2
en vacker afton och skrev som så:

Gud har i sin fotografiateljé
ett mörkrum som heter Getsemane.

Där växer det klara bilder fram
för den som är lugn och allvarsam.

Men den som är rädd — för köld och ris,
får aldrig en blomst i paradiset.

Hans liv blir liksom en öde slätt
av inga silverne tårar vätt.

I purpur, kanske, och glans han gick
men blicken hans var en tigarblick.

Till aska kom han men aldrig brand
och månen ler åt hans tomma hand.

Ty den som är rädd för Getsemane
har ingenting alls att få eller ge.

”Han var en så liten och klen artist”. Just så mötte jag honom en av de första dagarna jag bodde i prästgården här på Sollerön. Han räckte fram några helt underbara fotografier, porträtt som skulle fogas till ett bildarkiv för församlingens släktforskare. Det var något helt unikt att få forska i sin släkt och kanske kunna få se en bild, en utsökt sådan, av den man sökte i kyrkböcker för sin släkttavla. Karl kom ofta in i vår prästgård för att visa och berätta och ge mig kunskap om det jag visste så lite: Solle-röns historia och liv.

I samband med min installation till kyrkoherde den 8 juni 1969 fanns i kommunalhuset en mycket fin utställning av Lärkas fotografier, porträtt och inte minst ett panorama över vikingagravfältet. Biskopen och

biskopinnan Silén såg jag nästan böjde sig ner för att lyssna till den blyge och försagde fotografen, när han nästan ohörbart delgav dem sin kunskap. När vi gick hem sade biskopen till mig ”Vilken personlighet denne försynte Karl Lärka.” — en liten och klen artist.

Nils Ferlin fortsätter: ”Gud har i sin fotografiateljé ett mörkrum som heter Getsemane. Där växer det klara bilder fram för den som är lugn och allvarsam.” Nog var Karl ofta i *sitt* Getsemane. Det var andras misstro, kanske avundsjuka eller ringa förståelse för hans bildkonst eller patos att dokumentera och bevara det forntider och fäder skapat. I detta sitt Getsemane växte det klara bilder fram. Jag minns hans förtvivlan när första upplagan av hans bok ”Karl Lärkas Dalarna” kom ut och hans utsökta bilder i trycket hade fördunklats och gav inte alls rättvisa åt hans bildförkunnelse. Då var Karl Lärka i besvikelsens Getsemane.

Många är de som inte rätt har förstått Lärkas bilder — de är ju så allvarsamma, sällan någon som ler. I sin bok ”Ensam är stark” skriver den australienske författaren Bryce Courtenay om en musikprofessor som fotograferar en liten pojke på en stor sten. Pojkens mor ser på fotografiet och utbrister ”var i hela världen tog ni det här någonstans? Det är så sorgset. Varför fotograferade ni honom när han såg så sorgen ut? Musikprofessorn svarade: ”Ett leende madam använder vi människor till att dölja sanningen, en konstnär är bara intresserad av att visa sanningen.” Lärka ville ur sin fotografiateljé ta fram *sanningen* i sin avbildade folklivsskildring av verkligheten — den tidens sanna verklighet.

”Men den som är rädd — för köld och ris, får aldrig en blomst i paradis.” Vad det måste blomma i Karl Lärkas himmel! Nog fick Lärka utstå köld och ris: inte minst när det gällde hans Gudstro och kristenliv av dåtidens stränga och dogmatiska, världsfrånvändande kyrkosyn.

Vid Karl Lärkas begravningsgudstjänst i Sollerö kyrka den 10 juni 1981 utgick prosten Stig Carlsson från Joh. 3:21: ”Den som handlar efter sanningen, han kommer till ljuset.” och prosten Carlsson underströk de orden med att säga:

”Vi tackar idag Karl Lärka för hans gärning i sanningens och ljusets tjänst, en gärning som kommer att leva i denna bygd för alltid.”

eller med Ferlins ord: ”Ty den som är rädd för Getsemane har ingenting alls att få eller ge.”

Rektor Jan Pehrson på Lantmannaskolan i Rättvik yttrade om Karl

Lärka: ”Han var en väckarklocka i tiden som slog larm när kulturvärden hotades.”

Ja, de värden som fäderna vårdat, det arv som fäderna gett oss att älska och vårda som pund. Karl Lärka och Erik Axel Karlfeldts dikt ”Fäderna” hör samman på ett förunderligt sätt.

Fäderna

Ej finns deras namn på hävdens blad
— de levde i ringhet och frid —
men jag skönjer ändå deras långa rad
allt upp i den urgrå tid.

Ja, här i det gamla Järnbäraland
de bröto åker på älvens strand
och malm ur gruvan bredvid.
De kände ej trältjänst, förstodo ej krus,
de sutto som drottar i eget hus
och togo sitt högtidsrus.

Nu fångar jag toner ur sommar och höst
och ger dem visans lekande röst:
låt gå, det är också ett värv.
Men klingar det fram ur min dikt någon gång
en låt av stormsus och vattusprång,
en tanke manlig och djärv,
finns där lärkspel och vårljus från fattig hed
och suckar ur mildsjup skog —
ni har sjungit det tyst genom många led
vid yxans klang, bakom fora och plog.

Det tar inte slut att vårda det ärvda pundet från fäderna med Karl Lärkas livsgärning eller med en blygsam medlemsavgift i ”Samfundet Karl Lärkas vänner”. I den här bygden finns mer av pund från fädernas arv att vårda än kanske någon annanstans.

- o - o - o -

Nu några personliga funderingar, tankar eller minnesbilder.

Låt blicken fara ut över det historiskt märkliga gravfältet eller ut över den gamla kapelltomten, där S:t Laurentius kapell enligt minnesstenen ”har stått sedan urminnes tid”. Tack Gud, att det inte står några betongklädda hyreshus eller moderna fritidshus med swimmingpool på denna plats!

Till nästa gudstjänstplats, Gesunda bönhus, går mina tankar. När biskop Silén återinvigde det yttrade han: ”Detta måste vara Sveriges vackraste bönhus.”

Bönhuset som var nära att på 30-talet blir bystuga och dansbana. Dock — det fäderneärvda pundet förvaltades av bygdens kvinnor att förbli bönhus.

Gösta Schmidt och Karl Lärka förbereder ett bildarkiv. Foto 1970 K G Svensson.

Mina tankar till fädernas kyrka kretsar också kring Mali bambo. Jag minns alldeles särskilt klart den första gudstjänsten jag fick bära fram i Malins kyrka bortom Rossberg i en John Bauertecknad skog. På vägen dit blev jag lätt irriterad av en bil, som enligt mitt tycke nästan kröp fram mitt på vägen. Det var Karl som körde — och då vet du att det inte gick undan med någon högre hastighet. Gud skapade inte någon brådska och Karl Lärka tillstyrkte det. Gudstjänsten i den djupa skogen i Rossberg den var helt i överensstämmelse med Karl Lärka och han gladdes åt den, kanske som något av en Nikodemus-kristen.

Kyrkorummet på Klikten — i Gesunda bönhus — i Mali bambo — på fäbodarnas gudstjänstvall — eller i templet med det mäktiga valvet på ”båckan” — allt är fädernas kyrka. Jag tror att det är helt i Karl Lärkas anda att till sist få citera den gamla psalmen:

”Fädernas kyrka i Sveriges land,
kärast bland samfund på jorden!
Vida hon famnar från strand till strand,
fast är hon grundad av Herrens hand,
byggd till hans tempel i Norden.”

Gösta Schmidt